

Marts 2013

Niveau E

Navn: _____ Klasse: _____

Sammensatte ord.

Hedder det ”påskeferie” eller ”påske ferie”? Gækkebrev eller gække brev?

En af de mest almindelige stavfejl er, at man deler sammensatte ord. Det ses ofte i reklamer, tryksager og plakater og stammer måske fra engelsk, som ikke sætter ord sammen til et, selvom om det kan lyde sådan, når de udtales.

På dansk sættes ord sammen, så de **danner ét ord**. De fungerer som ét ord i sætningen, de udtales som ét ord og sammenskrives til ét ord.

Nogle ord skifter mening, hvis de ikke skrives rigtigt. ⇨
Jeg har ikke madpakke med **hver dag**
Tandlægen har åbent til **hverdag**

SET PÅ
RESTAURANT:

**FROKOST
PLATTER
UD AF
HUSET**

Hvordan ser det
mon ud, når en
frokost platter ud ?

Sådan er reglerne:

Sammensatte ord er ord, der består af flere selvstændige ord.

Sammensatte ord kan have bindebogstaver, typisk –s– eller –e–.

Sammensatte ord skrives altid i ét ord.

Sammensatte ord med en fælles ordedel, kan lade det ene erstattes af en bindestreg. (f.eks. ungdoms- og voksenundervisning)

I teksten herunder er de sammensatte ord skrevet hver for sig. Men der er også ord, der skal stå hver for sig og de er ikke sammensatte ord.

Der er også et enkelt sted, hvor de skal sættes sammen med bindestreg, som det er forklaret i reglerne.

Sæt bindestreg mellem de ord, der skal hænge sammen (som i overskriften).

Påske-haren er ikke særlig gammel i dansk tradition.

Påske haren er et dyr, som i påsken er ind vandret fra Tysk land.

Den hopper først over grænsen i Sønderjylland i begyndelsen af 1900-

årene. Her har haren visse steder har været i sving som ægge

gemmer. Der er dog ikke tale om nogen almindelig kendt tradition. I Sønder

jylland og på nogle af de syd fynske øer blev æggene gemt i gærder, under buske

eller i hare lejer og børnene skulle så finde de æg, som "haren" havde efter ladt.

I Tyskland stammer de ældste beviser for den lang ørede ægge uddeler fra

Heidelberg i 1682.

Vi møder også den "æglæggende" hare i et schweizisk børne rim fra 1789.

Påske æg har været kendt længe, men først i 1900-årene går

chokolade æggene deres sejrs gang.

For 100-150 år siden kendte man også til påske æg til påske.

Ikke som chokolade-, sukker- eller konfektæg, men som almindelige høns æg.

Disse kunne dog være kogte med forskellige natur farve midler – f.eks. løg skaller

og de kunne evt. være yderligere dekorerede. Man kunne dekorere

æggene ved at ridse i skallen på de farvede æg, eller ved at tegne mønstre med

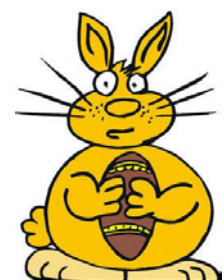
tælle (fedt), inden de blev lagt i farve bad.

Ældste chokolade æg.

De første chokolade æg i optræder her i Danmark i firmaet "Galle og Jessens" i

påsken 1917, men fænomenet kan godt være lidt ældre.

(tekst bearbejdet fra historie-online.dk)

Personlige pronominer (personlige stedord)

Ord, der står i stedet for ting og personer, kaldes personlige pronominer (personlige stedord)

Jeg, mig, min, vi, os, vores, du, dig, din, dit, dine, han, hun, den, ham, hende, hans, hendes, dens, vi, os, vores, I, jer, jeres, de, dem, deres.

Bemærk, at det personlige pronomen (personlige stedord) **I** skrives med stort for ikke at forveksle det med præpositionen (forholdsordet) **i**.

Her er Line med et påskeæg . _____ har lige fået _____ .

Line inviterer tre venner hjem og siger:

” _____ skal komme _____ morgen efter skoletid.”

Dagen efter, da vennerne er kommet, siger Line:

”Nu skal _____ komme med _____, så skal _____ vise jer noget.”

Line hjælper ofte sin oldemor med at købe ind og siger:

”Nu skal _____ hjælpe _____ med _____ varer.

En del af de personlige pronominer har deres egen lille gruppe og kaldes possessive pronominer (ejestedord) Det er bl.a. hans, hendes, sin, sit, sine og deres.

Man siger ikke:

”Christina gik ind med **Christinas** æg”.

Man siger i stedet:

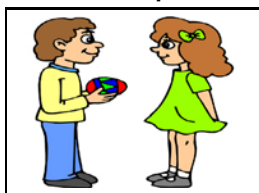
”Christina gik ind med **sit** æg”.

I stedet for at sige:

”Jeppe gik ind med **Christinas** æg”,

kan man sige:

”Jeppe gik ind med **hendes** æg”.

Skriv sin/sit eller hendes/hans, så det passer til tegningerne

Nikolaj havde fået et påskeæg af onkel Hilmar og viste Julie _____ påskeæg.

Personlige pronominer (fortsat)

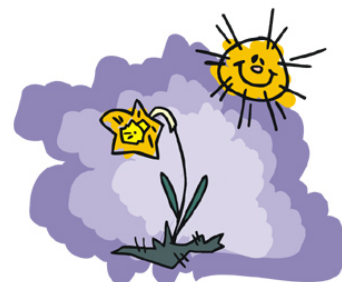
	Smeden havde 15 får. Hr. Petersen klippede alle _____ får for 500 kr.
	Lærke satte pris på trofastheden hos _____ venner, da hun lå på sygehuset i 5 uger.
	Laura sendte et gækkebrev til _____ veninde.
	Lillesøster er for lille til at bruge maling og pensler, så Sofie maler _____ æg.
	Louise læste, mens Jørgen lavede _____ matematikopgaver.
	Jette Høne undrer sig, da hun ser ægget i _____ rede.
	Martin har dekoreret _____ påskeæg.
	Morfar havde gemt de gamle porcelænsæg rundt om i huset. Christoffer fandt alle _____ påskeæg.
	Han flyttede _____ møbler for ham.

Personlige pronominer (fortsat)**Jeg eller mig?**

Hedder det

Mia og **mig** tager til påskefrokost hos bedste

eller

Mia og **jeg** tager til påskefrokost hos bedste?

Hvis du fjerner ”Mia og”, kommer der til at stå

mig tager til påskefrokost...

eller

jeg tager til påskefrokost ...

og så kan du godt høre, hvad der lyder rigtigt, ikke?

Sæt jeg eller mig ind på de tomme pladser, så det lyder rigtigt.

Vil du med Laura og _____ ind til farfar?

Det kan _____ og Laura da godt finde ud af selv.

Farfar og _____ var de bedste venner.

Påskeharen snød lillebror og _____.

Hils fra _____ og dronningen!

Anne og _____ har læst ”Vildheks” af Lene Kaaberbøl.

Mor kan køre med Mette og _____.

Træneren roste _____ og Mikkel.

Laura og _____ kan godt finde ud af at bruge intra.

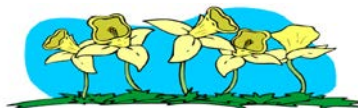
Klassen stemte på _____ og Ida.

Oliver sendte gækkebreve til Phillip og _____.

Stumme bogstaver

Hvilke ord skal skrives med g eller h?

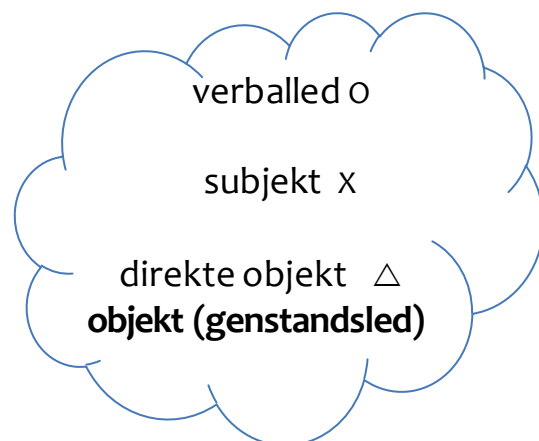
Du må ikke _____ om andre.	viske	hviske
Kattens tunge er _____.	ru	rug
En _____ mand har mange penge.	ri	rig
At sy med lange sting er at _____.	ri	rig
Kan du _____ tavlen ren?	viske	hviske
Line _____ et lille påskeæg mere.	to	tog
Der er længe til _____.	jul	hjul
Det ene _____ er punkteret.	jul	hjul
En _____ er en ikke farlig.	sno	snog
Der går en smal _____ over åen.	bro	brog
Jeg skal _____ min kjole selv.	sy	syg
Det danske flag hedder Danne-_____.	bro	brog

Sætningsanalyse**Direkte objekt (genstandsled)**

Direkte objekt finder du ved at spørge med "hvad" eller "hvem" + verballeddet + subjektet.
(Hvad gav Bedste?)

Eksempel: Bedste gav Victor et påskeæg i påsken.

X O Δ

verballed (udsagnsled) o

subjekt (grundled) x

direkte objekt (genstandsled) Δ

Analyser disse sætninger ved at sætte x, o og Δ under leddene.

Pas på præpositionsforbindelserne (forholdsordsforbindelserne)!

(i sengen, til mig, på bordet...)

Hønen lægger æg.

Jeg ligger i sengen.

Den gamle kone ligger for døden.

Byen ligger ved havet.

Vores by ligger smukt ved havet.

Morfar lægger påskeæg rundt i haven.

Jakob lægger æggene på bordet.

Han lægger gækkebrevet i konvolutten.

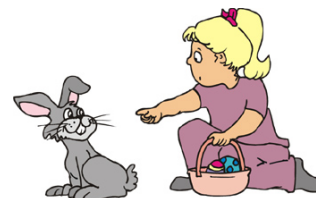
Mille lægger gækkebrevene i skuffen.

Pigen lægger vintergækker i pres.

Kig på sætningerne igen på side 8. Hvilket verballed (udsagnsled) er der i sætningerne med direkte objekt (genstandsled)?

Er der et system?

**Bøj verberne i
præsens, præteritum og perfektum**

Her gælder det uregelmæssige verber.

infinitiv (navneform)	præsens (nutid)	præteritum (datid)	perfektum (førnutid)
at lægge	jeg lægger	jeg lagde	jeg har lagt
at ligge			
at sidde			
at sætte			
at gøre			
at hive			
at få			
at være			
at lyde			
at komme			
at le			
at stjæle			
at skrive			
at slide			
at smide			

Find 10 fejl i teksten

Sæt streg over de ord, der er skrevet forkert og skriv dem rigtigt på linjerne under teksten. Brug eventuelt ordbog. En fejl forekommer tre gange, men tæller kun for en.

Uddrag af Lene Dybdahls "Nøglens vogtere bind 1 – Den gyldne nøgle"

"Det bliver 175 kroner," sagde taxa chaufføren, da han rullede op foran lufthavnen.

De betalte og skynte sig ud af taxaen og hen mod lufthavns bygningen.

"Der røg alle vores danske penge," sagde david, da de gik gennem sving døren.

"Ja, så må vi hellere få delt fars euro imellem os, så de ikke bliver hug..."

Laura nåede ikke at gøre sin sætning færdi, for david havde fået øje på to mørklødede mænd i mørkt tøj. Nu var det jo i sig selv ikke noget særlit syn, for david gik i klasse med to piger fra somalia, men det som fik hans arm huler til at starte sprinkler anlægget var, at de begge manglede højre lillefinger.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

